

Jenni Joensuu

LASTENKIRJAN TARINAN KIRJOITTAMINEN

Viestinnän koulutusohjelma
Vuorovaikutteisen median suuntautumisvaihtoehto
2011

LASTENKIRJAN TARINAN KIRJOITTAMINEN

Joensuu, Jenni
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Viestinnän koulutusohjelma
Toukokuu 2011
Ohjaaja: Tornivuori, Mikko
Sivumäärä: 31

Asiasanat: lastenkirjallisuus, tarinat, kirjallisuus, käsikirjoittaminen, luonnonsuojelu

Tämän opinnäytetyön aiheena oli lastenkirjan kirjoittaminen. Kirjalla on kaksi tekijää, joista minä tein kirjan sisällön eli tekstin. Tässä opinnäytetyössä perehdyn tarkemmin tekstiin, jota olen kirjoittanut, sekä yhä aiheen ja tyylin valintaan.

Opinnäytetyöprojektini aiheena oli tehdä lastenkirja luonnonsuojelusta. Kirja oli suunnattu noin 8-10 -vuotiaalle lapsille. Tavoitteenani oli kirjoittaa mielekäs teksti, joka olisi kiinnostava sekä lukijan että tekijän, minun, mielestäni. Tarkoitus oli tuottaa sellaista tekstiä, joka olisi lapsille ymmärrettävää, mutta ei liian helppoa tai lukijaa aliarvioivaa.

Keskeisessä osassa tässä opinnäytetyössä on tarinankerronta ja pyrin osaltani vastaamaan kysymykseen ”miten kirjoittaa hyvä tarina?” Etsin vastausta oman kirjoittamiseni kautta sekä myös tarkastelemalla käyttämäni lähdekirjallisuutta.

Yhtenä osa-alueena on myös tarkastella hieman suomalaista lastenkirjallisuutta ja sen kehitystä aina 1800-luvun lopusta nykypäivään. Historian osuus tässä työssä ei ole merkittävä, mutta koen sen olennaiseksi työn aihepiirin takia.

WRITING THE STORY FOR A CHILDREN'S BOOK

Joensuu, Jenni
Satakunta University of Applied Sciences
Degree Programme in Media and Communication
May 2011
Supervisor: Tornivuori, Mikko
Number of pages: 31

Keywords: Children's literature, stories, literature, nature conservation

The purpose of this thesis was to write a children's book. The book has two authors, from which I did the content of the text. In this thesis I examine more closely the text which I have written, and also explain the subject and style selection.

My thesis project was to make a book for children about protecting the nature. The book was targeted at around 8-10 years of age. My goal was to write a meaningful text, which should be interesting, to the reader and also the author, me. The intention was to produce a text that would be understandable to children, but not too easy or underestimating to the reader.

The heart of this thesis is storytelling and I seek to answer the question "how to write a good story?" I am looking for an answer through my own writing, as well as by examining some source books.

One of the sub-regions is also a look at Finnish children's literature and its development at the end of the 1800s to the present day. The history part of this work is not significant, but I find it essential due to the subject of the project.

SISÄLLYS

1 JOHDANTO.....	5
2 PROJEKTIN MÄÄRITTELY.....	7
2.1 Projektin rajaus ja suunnittelu.....	7
2.1.1 Synopsis.....	8
2.1.2 Teemat.....	9
2.2 Riskit.....	10
2.2.1 Ajanhallinta.....	10
2.2.2 Onnistunut yhteistyö.....	11
3 PROJEKTIN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT.....	12
3.1 Nopea katsaus suomalaisen lastenkirjallisuuden historiaan.....	12
3.2 Hyvän tarinan resepti.....	14
3.2.1 Hyvä tarina on matka.....	14
3.2.2 Hyvän tarinan hahmot.....	19
4 PROJEKTIN TAVOITTEET JA HAASTEET.....	22
4.1 Hyvä tarina – myös muille.....	22
4.2 Haaveet kustantamisesta.....	23
5 PROJEKTIN TOTEUTTAMINEN.....	24
5.1 Varsinainen kirjoitusprosessi.....	24
5.2 Aikataulussa pysyminen.....	26
6 PROJEKTIN ARVIOINTI JA PÄÄTTÄMINEN.....	27
6.1 Arviointi projektin vaiheista ja resurssien hallinnasta.....	27
6.2 Onnistumiset.....	27
6.3 Epäonnistumiset.....	28
7 PROJEKTIN TULEVAISUUS.....	29
LÄHTEET.....	31

1 JOHDANTO

Minun ja opiskelukaverini yhteisen opinnäytetyön aiheena oli tehdä lastenkirja. Minun osuuteni projektista oli sisällön tuottaminen eli tarinan kirjoittaminen, opiskelukaverini Reetta Kettusen osuus taas oli kuvittaa teos.

Vuorovaikutteiseen mediaan suuntautuminen opinnoissani on tarkoittanut käytännössä erilaisten sisältöjen tuottamista, suurimmaksi osaksi kirjoittamista. Vaikka sisällöt ovat olleet tyyliltään hyvinkin erilaisia, on varsinainen proosa kuitenkin jäänyt niiden ulkopuolelle. Luovuus on opinnoissani ollut tärkeä seikka, ja kun lähdin pohtimaan mahdollista opinnäytetyön aihetta, halusin ehdottomasti toteuttaa projektin, jossa pääsen käyttämään luovuuttani. Luovuus on myös yksi osa-alue, jota aion omassa tekemisessäni arvioida, vaikkakin subjektiivisesti.

Yksi haaveistani oli toteuttaa moniulotteinen projekti, ja tässä vaiheessa mieleen tuli kirjoittaa lastenkirja. Lastenkirjan täytyy tietysti olla kuvitettu, joten kun sain visuaalisen viestinnän opiskelija Reetta Kettusen työparikseni kuvittamaan tarinaa, konkreettinen projekti alkoi muodostua. Meillä tulisi olemaan selkeät vastualueet, minulla kirjallinen ja Kettusella visuaalinen alue. Vaikka kirja on yksi yhteinen teos, meillä on silti molemmilla oma kirjallinen raportti, koska tarkastelemme kirjaamme eri lähtökohdista.

Lastenkirjan tekeminen oli täydellinen vaihtoehto siitä syystä, että niissä voi tapahtua ihan mitä vain. Tietysti voisi kirjoittaa vaikka aikuisille tai nuorille suunnattua fantasiaa, mutta koska lastenkirjoissa saa olla suoraviivaisempi ja kirjoittaa yksinkertaisemmin, se tuntui oikealta vaihtoehdolta. Projektista olisi myös tullut aivan liian laaja, jos olisimme päättäneet tehdä jonkin muun genren kirjan. On helppo sanoa, ettei lastenkirjassa tarvitse olla niin paljon sisältöä, koska lapset eivät ymmärrä asioita samalla tavalla kuin aikuiset, mutta huomasin pian, että asia on melkein päinvastoin – lapset ovat vaativia lukijoita. Perehtyessäni uuteen lapsille suunnattuun kirjallisuuteen huomasin, että kirjoissa on myös käytetty paljon

tehokeinoja, kuten vaikkapa kolmiulotteisuutta, mutta sisältö saattaa olla todella heppoinen prinsessasatu, joka ei voi olla kovin kiinnostava. Siksi halusin panostaa omaan tarinaani kunnolla.

Halusimme tehdä lastenkirjan jostakin meille tärkeästä aiheesta ja luonto ja luonnonsuojelu nousi pohdinnoissamme pinnalle heti alkuvaiheessa. Kumpikin meistä on kiinnostunut luonnonsuojelusta ja halusimme tehdä sellaisen lastenkirjan, joka olisi tietysti satu, mutta sisällöltään myös todenmukainen ja tärkeä. Luonnonsuojelu on aina ajankohtainen ja yhteiskunnallisissa keskusteluissa pinnalla oleva aihe. Lasten tapakasvatuksesta puhutaan mediassakin koko ajan, ja median myös oletetaan ottavan vastuuta lasten kasvatuksessa. Lastenkirjat, ainakin valistukselliset sellaiset, ovat tässä suhteessa osa mediaa – ne antavat lapsille tietynlaisia mielikuvia ja ohjenuoria elämään.

Tässä opinnäytetyössä kerron omasta osuudestani eli tarinan ja hahmojen luomisesta ja peilaan niitä olemassaoleviin teorioihin tarinankerronnasta ja kerronnan rakenteesta. Halusin myös tutkia hieman suomalaista lastenkirjallisuutta, joten opinnäytetyö sisältää lyhyen osuuden lastenkirjallisuuden historiasta. Historiaosuus ei kuitenkaan ole tässä työssä tärkein, vaan tärkeintä oli mielestäni keskittyä miettimään sitä, miksi tarinassani on tietynlaisia juonenkäänteitä ja hahmoja, ja siihen tämä opinnäytetyö myös perustuu.

2 PROJEKTIN MÄÄRITTELY

2.1 Projektin rajausta ja suunnittelu

Kun olimme päättäneet, että opinnäytetyöprojektimme todella olisi lastenkirja, oli aika pohtia tarkemmin, mistä tarina kertoo, miten se kuvitetaan ja niin edelleen. Päävastuut jaettiin heti: minä kirjoitan ja Kettunen kuvittaa, eikä tämän suhteen ollutkaan mitään epäselvää. Päätimme silti, että molemmilla olisi sananvaltaa toisen tekemisissä – näin kaikki tehtäisiin loppujen lopuksi yhdessä.

Mistä alkuunkaan päädyimme luonnonsuojeluteemaisen kirjaan, on itsellenikin pieni mysteeri. Ehkä aihe tuntui itsestäänselvyydeltä heti aluksi, sillä halusimme tehdä kirjan, jolla olisi jotain merkitystä. Jolla voisimme peilata omia näkemyksiämme, vaikka emme suoranaisesti mitään valistuskirjaa halunneetkaan tehdä. Halusimme teoksellamme saada aikaan sen, että edes yksi sen lukenut lapsi voisi ajatella tai toimia toisin. Emme halunneet tehdä satua prinsessoista tai hevosista, sillä tuntui siltä, kuin kirjasto olisi täynnä pelkästään tällaisia kirjoja. Niissä kuvitus on upeaa ja avattavana vaikka minkälaisia luokkuja, mutta sisältö on täysin mitätön.

Tästä syystä halusimme myös suunnata kirjamme lapsille, jotka paitsi osaisivat jo itse lukea, myös ajatella lukemaansa. Tässä olisi haastetta myös meille. Jos emme suuntaa kirjaamme aivan taaperoilta, meidän olisi pakko ajatella myös sitä, että sisältöön tulee panostaa. Koska puolet koko projektista tulisi olemaan Kettusen kuvitus, oli myös tärkeää, etten minä kirjoittaisi tekstiä liian vanhoille lapsille – sen ikäisille, jotka eivät enää olisi kiinnostuneita kuvituksesta. Päädyimme suuntaamaan teoksemme ensisijaisesti 8-10 -vuotiaille lapsille. Ikähaarukka oli suunnitteluvaiheessa silti suuntaa antava, emme halunneet rajata sitä liikaa, jottei sisältö kokisi sen takia suurta katoa.

Alunperin yksi tärkeimmistä osa-alueista koko projektissa oli yhteistyökumppanin, eli kustantajan, hankkiminen. Ideana oli saada kustantaja ennen teoksen valmistumista. Näin voisimme osittain tehdä kirjaamme sen mukaan, mitä mahdollinen kustantaja toivoisi. Kustantajan hankkimisesta tulikin yksi projektin

suurimmista kompastuskivistä, kunnes päätimme unohtaa kustannussuunnitelman toistaiseksi, ja keskittyä itse projektin tekemiseen. Kustantamisesta ja kustantajan etsimisestä tarkemmin kohdassa 4.2 Haaveet kustantamisesta.

2.1.1 Synopsis

Tarina kertoo Lutra Lutra -nimisen orvon saukon sekä vanhan merilokki Lokkiliskon matkasta merelle. He asuvat aluksi Keski-Suomessa järven rannalla, kunnes ihmiset tulevat rannalle aikomuksenaan rakentaa sinne kesämökkejä. Ihmisten kaivurit ajavat parivaljakkomme pois kotikolostaan. Lokkilisko kertoo Lutra Lutralle nuoruudestaan merellä, joka oli varsinainen paratiisi, ja ystävykset päättävät lähteä yhdessä asumaan merelle.

Matkaan lähtee ilkeä rupikonna Bufo, jonka taka-ajatuksena on päästä siivellä konnasuolle, jossa ilkeät konnat viettävät eläkepäiviään. Bufo on liian vanha päästäkseen suolle yksin, joten se lyöttäytyy saukon ja lokin matkaan. Matkan varrella mukaan lähtevät myös orpo nokkonen, jonka Lutra Lutra pelastaa, sekä kaatopaikalla asuva, itseään kuninkaaksi luuleva rotta, nimeltään Ratto. Viimeisimpänä mukaan lähtee toinen rotta, jonka seurue tapaa merellä. Hän on lähes yhtä hullu kuin lajitoverinsa Ratto, hän myös kuvittelee olevansa asuttamansa kaatopaikan valtiatar. Rotat eivät tule aluksi lainkaan keskenään toimeen, koska molemmat ovat liian vallanhimoisia, mutta lopulta niistä tulee ystäviä ja ehkä jopa rakastavaisia.

Merelle päästyään seurueemme kuitenkin tajuaa, ettei edes meri ole enää samanlainen paratiisi kuin Lokkiliskon nuoruudessa. Joka puolella on laivoja ja ranta täynnä suuria betonisia rakennuksia. Merellä asustavat lokit kertovat Lokkiliskolle, että kalaa ei enää ole, sillä kaikki on kalastettu tai kalat muuttaneet paremmille seuduille. Nykyään lokitkin joutuivat varastamaan ruokansa ihmisiltä.

Lokkilisko ja kumppanit ovat tässä vaiheessa murheen murtamia, eivätkä tiedä minne mennä. Bufo laittaa ilkeän suunnitelmansa täytäntöön ja lupaa johdattaa heidät parempaan paikkaan, mutta johtaakin heidät konnasuolle, joka on rupikonnille mainio mutta muille eläimille mahdoton asuinpaikka. Lutra Lutra karkoittaa Bufon ja

auttaa ystävänsä onttoon puunrunkoon nukkumaan. Seuraavana aamuna he lähtevät etsimään tietä pois suolta, ja törmäävät herraskaiseen kettuun. Kettu kuuntelee seurueen tarinan ja pyytää heitä seuraamaan itseään paikkaan, joka sijaitsee lähistöllä. Kettu johdattaa seurueen kauniin järven rannalle. Sen käy Lutra Lutraa ja muita sääliksi, ja se sanoo, että he voivat jäädä asumaan tälle järvelle. Lutra Lutran ja Lokkiliskon mielestä järvi tuntuu kotoisalta paikalta, ja niinpä he päättävät jäädä sinne, ja täten löytävät vihdoin paratiisin, jota lähtivät aluksi mereltä etsimään.

2.1.2 Teemat

Kirjan päähenkilö on orpo saukko, Lutra Lutra, ja tärkeimpänä teemana on sen kasvu pelokkaasta saukonpojasta joukon johtajaksi. Sen neuvonantajana ja isähahmona toimii vanha merilokki, jonka viisaus on peräisin merellä eletystä elämästä. Aluksi Lokkilisko johtaa joukkoa ja on pirteä, se kertoo nuoruudestaan Lutra Lutralle, joka on pelokas eikä pärjäisi yksin. Se on elänyt Lokkiliskon kanssa siitä asti, kun sen vanhemmat kuolivat. Vaikka Lutra Lutra ei missään tarinan vaiheessa jää elämään yksin, se silti nousee lauman johtajaksi viimeistään siinä vaiheessa, kun pettynyt Lokkilisko on täysin toimeettomana seurueen saapuessa merelle. Siitä lähtien joukon johtajana toimiikin Lutra Lutra.

Kirja on kasvutarina silti monessakin mielessä, ei ainoastaan Lutra Lutran osalta. Myös Lokkilisko joutuu jättämään kotinsa ja tottumaan uuteen ympäristöön. Nokkonen on Lutra Lutran tavoin orpo, ja molemmat tarinassa seikkailevat rotat ovat jo valmiiksi sekaisin. Kaikille yhteistä tarinassa on se, että elintila vähenee – ihmisen takia. Eläinten on mukauduttava ihmisen tekemisiin ja jätettävä kotinsa. Heidän täytyy kasvaa ja antaa periksi.

Koska luonnonsuojelu on kirjan pääteema, on selvää, että sitä tarinassa myös alleviivataan. Järven alue tuhotaan, kaatopaikat ovat jättimäisiä ja meri ei olekaan enää samanlainen paratiisi kuin ennen, kaikki tämä kertoo muutoksesta, joka vaikuttaa jokapäiväiseen arkeemme jatkuvasti. Luonnon roskaaminen ja piittaamattomuus ympärillämme eläviä eläimiä ja kasveja kohtaan toistuvat tarinassa. Ihminen ei ole tarinassa konkreettisesti läsnä, mutta se on selkeästi kaiken pahan aiheuttaja.

2.2 Riskit

Opinnäytetyöprojektimme oli itsenäinen projekti, eli meillä ei ollut toimeksiantajaa. Aluksi koin tämän vapauttavana, sillä varsinaista deadlineahan minulla ei kirjoittamisessani tulisi olemaan, paitsi sellainen deadline, jonka itse asettaisin itselleni.

Koska suunnitteluvaiheessa kirjan saaminen kustannetuksi ja painetuksi teokseksi oli yksi keskeisimmistä tarkoituksista, isona riskinä oli tietysti se, ettemme yrityksistämme huolimatta saisi kustantajaa. Tässä tapauksessa meillä olisi muutama vaihtoehto: joko tehdä omakustanne ja painattaa kirjasta itse muutama kappale, tai julkaista koko teos esimerkiksi verkossa.

2.2.1 Ajanhallinta

Kuten yllä mainitsin, meillä ei ollut työssämme tilaajaa, joten ajankäyttö oli täysin itse päätettävissämme. Asetin itselleni alusta alkaen vain löysiä deadlineja, joiden ylittäminen ei tuntunut suurelta rikokselta. Koin tärkeämmäksi keskittyä ajanhallinnan sijaan omaan luovuuteeni, joka oli kuitenkin yksi tärkeimmistä henkilökohtaisista tavoitteista (sekä lähtökohdista) koko projektissa. Luovuuden sitominen aikatauluihin tuntui väärältä.

Opinnäytetyöhöni käyttämä aika oli silti suunnitteluvaiheesta saakka riski, jonka tiedostin. Koska ei ollut pakko kirjoittaa, kirjoittaisin ainoastaan silloin, kun se tuntui luontevalta ja hyvältä. Koska kyseessä kuitenkin oli opinnäytetyö, pitkällä tähtäimellä ainoa tavoite olisi valmistua, joten ajankäyttö rajoittuisi viimeistään oman opiskeluoikeuden loppumiseen. Tästä syystä en myöskään kokenut, että minun tarvitsisi hirveästi stressata projektin valmistumisesta.

Suunnittelimme Kettusen kanssa aluksi, että kirjan sisällön eli tekstin luominen ja kuvittaminen tehtäisiin käsi kädessä niin, että aina kun osa tekstistä olisi valmis, niin tämä osa kuvitettaisiin saman tien. Näin vuorovaikutus meidän, tekijöiden, välillä pystyttäisiin pitämään käynnissä koko projektin ajan.

Aloitimme opinnäytetyöprojektin suunnittelun keväällä 2010 ja toiveissa oli, että kesän ja syksyn aikana saisimme kaiken valmiiksi. Näin ollen minun valmistumiseni

häämöttäisi joulukuussa 2010.

2.2.2 Onnistunut yhteistyö

Edellisessä kappaleessa kuvatun tekijöiden vuorovaikutuksen takia halusimme tehdä projektia yhtä aikaa. Päätimme alusta asti, että pitäisimme toisemme koko ajan kartalla siitä, mitä oltiin tehty ja missä vaiheessa oltiin. Minä luetuttaisin kirjoittamaani tekstiä Kettusella, joka taas näyttäisi omia luonnostelmiaan ja kuviaan siitä, millaisiksi hän kirjamme hahmot kuvitteli.

Koin tällaisen yhteistyön tärkeäksi pelkästään jo siitä syystä, ettei projekti jäisi kummallekaan unholaan. Meillä molemmilla oli samaan aikaan sekä muu koulunkäynti että työpaikka, joten luppoaikaa elämässä ei juuri ollut. Erityinen syy, jonka takia kuitenkin halusin kuulla työparini mielipiteitä ja nähdä hänen tekemisiään oli se, että näin saisin itsekkin lisää inspiraatiota esimerkiksi hahmoihin, niiden luonteenpiirteisiin ja olemuksiin, kun näkisin, minkälaisilta ne näyttäisivät.

Yhteistyön onnistumisen olen kokenut riskiksi, koska kahden ihmisen välinen yhteistyö ei aina ole niin yksinkertaista. On osattava ottaa kritiikkiä vastaan sekä antaa palautetta – mielellään tietysti vielä rakentavaa. Koska kyseessä ei ole vain oma projekti, on myös myönnyttävä toisen mielipiteisiin ja tajuttava, milloin kannattaa tehdä kompromisseja. Ei ole tuulesta temmattu väite, että ystävyys on pidettävä erillään työelämästä.

3 PROJEKTIN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

3.1 Nopea katsaus suomalaisen lastenkirjallisuuden historiaan

Suomalaisen lastenkirjallisuuden voidaan sanoa syntyneen vuosina 1847 – 1849. Ennen tätä lapsille suunnattu kirjallisuus oli pääasiassa käännettyä kirjallisuutta. Vielä tällöinkin lastenkirjat olivat valistuksellisia, opastaviksi ohjeistuksia elämän varrelle. Koettiin, että lasten kasvattaminen ja heille suunnattu huomio ovat tärkeitä, lapsia ei enää nähty vain maatalon työvoimana. Silti kasvatusta pidettiin lähinnä keinona muokata lasten ajatuksia ja karsia heikkouksia. Haluttiin, että lapsesta kasvaa terve aikuinen, joka kunnioittaa perhettä, isänmaata ja uskontoa. (Ihonen 2003, 12-15.)

Kirjamme aiheet ja teemat heijastelevat siis hyvinkin pitkälle. Valistukselliset lastenkirjat eivät ole uusi keksintö, päinvastoin. Ennen vanhaan lastenkirjoja ei juuri muunlaisia ollutkaan, vaan kaikilla tarinoilla oli jonkinlainen taustamotiivi, oli se sitten isänmaa tai luonto. Lapset haluttiin valjastaa uskomaan siihen, mitä itsekin piti tärkeänä. Lutra Lutran tarinassahan on kysymys juuri tästä – ajatusten vaihtamisesta ja toivottavasti myös muokkaamisesta. Jos yksikin kirjan lukenut lapsi miettii, kuuluuko sitä karkkipaperia sittenkään heittää maahan, voimme kokea olevamme ainakin jollain tavalla onnistuneet tavoitteissamme.

1900-luvun alussa suomalaisessa lastenkirjallisuudessa alkoi näkyä eläintarinoita, joissa ihminen oli vain etäisesti olemassa (Orlov 2003, 51-52). Tällöin ihminen saattoi siis toimia tekstissä jonkinlaisena kaukaisena pahuutena, tai vain olemassaolevan maailman vallitsijana, jonka teoista olivat riippuvaisia satujen eläimet. Ihminen ei ollut enää sankari, vaan usein se, joka tuhosi luonnon, eli eläinten elinympäristön.

Lutra Lutran ja Lokkiliskon tarinassa ihminen on hiljainen osanottaja, ja nimenomaan se, joka on syyllinen pakoon. Tämä oli lähtökohtana jo ennen varsinaisen juonen olemassaoloa. Lastenkirjoissa ihmissankarina on lähes aina pieni poika tai tyttö, ei juuri koskaan aikuinen. Lapsen asettaminen sankarin rooliin on

helppoa, koska lapsia pidetään yleisesti ottaen viattomina. Halusin kuitenkin tietoisesti pitää ihmiset poissa sadustamme, jolloin eläinhahmojen kykenemättömyys vaikuttamaan ihmisen päänäpistoihin korostuu. Lutra Lutra kyllä miettii ihmisiä, eikä ole oikein varma siitä ovatko he oikeasti hyviä vai pahoja, sillä todisteita on molemmista. Ihmiset ovat auttaneet Lokkiliskoa, mutta sen oman kodin ne ovat tuhonneet. Ihminen on tarinan suurin paha, mutta olisi typerää syyttää ihmistä aivan kaikesta, tästä syystä halusin, että Lutra Lutra on epävarma ihmisen motiiveista.

Jo 1950-luvulla lapsille suunnattu kirjallisuus esitti merkkejä siitä, ettei niiden sisältö ollut suunnattu vain lapsille. Siitä huolimatta, että ne oli julkaistu lastenkirjoina, koettiin, että kirjojen sisällöt voivat liikuttaa myös aikuista. (Heikkilä-Halttunen 2003, 170.) Vielä nykyäänkin tunnetuimpia tällaisia teoksia ovat Tiitiäisen satupuu, joka ilmestyi vuonna 1956, sekä Tove Janssonin rakastetut Muumi-kirjat. Molemmissa kirjoissa on satuja, jotka ottavat kantaa ajankohtaisiin ja jopa poliittisiin aiheisiin.

Tematiikka tässäkin teoksessa on syvemmällä kuin mitä tarina itse kertoo, joten siinä mielessä se on suunnattu sekä lapsille että aikuisille. Kantaa ottavana kirjana se alleviivaa sellaisia asioita, joita lapset ehkä eivät näe, ainakaan samalla tavalla kuin aikuiset. Ihanteellisimmassa tapauksessa voisi sanoa, että kirja on lapsille opaskirja ja aikuisille kantaa ottava, kritiikkiä sisältävä tarina, joka saisi lukijansa pohtimaan, mitä itse voisi tehdä, että luonto säilyisi puhtaana ja hyvänä paikkana asua myös eläimille ja kasveille.

1970-luvun lopulla suomalainen lastenkirjallisuus muuttui. Satu ei enää ollut realistinen kertomus, vaan saattoi sisältää hyvinkin fantasiamaisia piirteitä. Saduissa käsiteltiin entistä enemmän ajankohtaisia asioita, kuten luonnonsuojelua. Opettavaiset eläinsadut, faabelit, olivat voimissaan. Moderneissa eläinsaduissa ei kuitenkaan ollut enää suoranaista hyvää ja paha tai niiden välistä taistelua, vaan pahasta kasvettiin hyväksi. (Suojala 2003, 276-279.) Näissä eläinsaduissa toistui jo tuttu tema: ihmisten piittaamattomuus luontoa kohtaan. Kun 1800-lvulla lasta haluttiin muovata ja ohjeistaa kunnioittamaan isänmaata, uskontoa ja perhettä, nyt toivottiin hyväntahtoisuutta ja oikeamielisyyttä luontoa kohtaan. 1970-luvulla

kirjojen ongelmat olivat yhteiskunnallisia ja poliittisia, 1990-luvulla ne muuttuivat yksilön omiksi tai perheen ongelmiksi. 1990-luvulla kirjojen julkaisuun vaikutti lama, ja ennen niin selvä yhtenäisyys tarinoiden sisällössä tai kuvituksessa rikkoontui. Teemana ainoastaan kansainvälisyys ja globaalit ongelmat, kuten luonnonsuojelu ja suvaitsevaisuus, toistuivat kirjoja yhdistävänä tekijänä. (Launis 2005, 68-69.)

Faabeli on satutyypinä opettavainen ja vertauskuvallinen, ja faabelit ovat usein eläinsatuja, joissa eläimet ja kasvit inhimillistetään (Urbaani Sanakirja 2011).

Tällä sadulla on faabelimaiset, opettavaiset piirteensä: älä roskaa, kunnioita luontoa, tee maailmasta parempi paikka pienillä teoilla. Näillä pienillä viesteillä pyritään muokkaamaan lukijan mielipiteitä tarinan opetusten mukaisiksi, eli samanlaisiksi kuin tekijöillä. Hahmot ovat inhimillisiä, eläviä olentoja, jotka elävät samassa yhteiskunnassa, missä me oikeastikin elämme.

3.2 Hyvän tarinan resepti

3.2.1 Hyvä tarina on matka

Yksi tarinankerronnan hienouksista on se, että tarinoissa voi tapahtua mitä vain. Luonnottomasta voidaan tehdä täysin luonnollista. On muistettava se, että lukijaa ei silti sovi aliarvioida, sillä tällöin tarina käy nopeasti tylsäksi ja lukukelvottomaksi. On erittäin tärkeää, että lukija pystyy ottamaan lukemansa tekstin haltuun, vaikka sisältö olisi kuinka epänormaalia ja epärealistista. (Alber 2010, 44-46.)

Se, että tarinoissa voi tapahtua mitä vain, ei silti tarkoita sitä, että niissä pitäisi antaa tapahtua mitä vain. Tarinalla on oltava jonkinlainen rakenne, jotta se pysyisi lukijan mielestä mielenkiintoisena alusta loppuun saakka. Christopher Vogler kirjoittaa kirjassaan *The Writer's Journey* (1996, 16-18) eräästä mallista, jota noudatettaessa saa kirjoitettua hyvän tarinan. Listaansin Voglerin 12-kohtaisen mallin, jonka jälkeen analysoin sitä, kuinka tarkasti Lutra Lutrán tarinassa nämä kohdat toteutuvat. Voglerin mallin osat ovat:

- 1) Tavallinen maailma
- 2) Kutsu seikkailuun
- 3) Kutsusta kieltäytyminen
- 4) Mentorin kohtaaminen
- 5) Ensimmäisen rajapyykin ylittäminen
- 6) Testien, uusien kumppaneiden ja vihollisten kohtaaminen
- 7) Sisimmän kohtaaminen, eli toinen rajapyykki
- 8) Kaikkein vaikeimman kohtaaminen
- 9) Palkinnon saaminen
- 10) Matka takaisin kohti tavallista maailmaa
- 11) Sankarin uudelleensyntyminen
- 12) Paluu

Voglerin mukaan nämä osiot pitäisi siis löytyä hyväksi kutsuttavasta tarinasta. Lutra Lutrán tarina ei kata kaikkia näitä osia täysin, mutta yllä kuvattu rakenne on silti tarinassa olemassa, vaikka paikoin melko löyhästi.

Hyvässä tarinassa on kaksi selkeää seikkaa: sankari ja matka. Tarinan tulee olla matka, jonka aikana sankari muuttuu, kasvaa ja tulee paremmaksi. (Vogler 1996, 17.) Ei ole siis vain kirjoitettava hyvää hahmoa, vaan on annettava hahmolle tilaa kehittyä paremmaksi loppua kohden. Sankarin hahmoon on perehdyttävä, jotta siitä saa tehtyä tarpeeksi moniulotteisen. Lutra Lutra kasvaa tarinan aikana saukonpoikasesta joukkionsa johtajaksi, joka uskaltaa lähteä outoon maailmaan johtamaan joukkoaan, kun kaikki tuntuu olevan menetettyä.

Voglerin mukaan matkalle lähtiessään sankarihahmon on jätettävä taakseen tavallinen, turvallinen kotiympäristönsä (1996, 18). Matkalle lähdetään jostain syystä, ei vain siksi, että tekee mieli. Sankarin on haluttava jotain. Tärkein lähtökohta onkin selvittää, mitä sankari haluaa. Tässä tarinassa sankari on aikuistuva Lutra Lutra, joka haluaa löytää itselleen turvallisen elinympäristön ihmisen tuhottua sen kasvukodin. Lukija tietää Lutra Lutrán tavoitteen tarinan alusta saakka, vaikka sille itselleen asetelma ei olekaan yhtä selvä – se haluaisi vain olla kotonaan, mutta tietää samaan aikaan, ettei sen tuntemaa kotia enää ole.

Kun on käynyt selväksi, että tuttu ja turvallinen ympäristö on jätettävä taakse, tapahtuu Voglerin (1996, 19) mukaan seuraava vaihe, kutsu seikkailuun. Lokkilisko kertoo Lutra Lutralle merestä ja kehottaa sitä lähtemään matkaan. Kun Lutra Lutra ottaa kutsun vastaan, se hyväksyy ajatuksen seikkailusta, vaikkei vielä tiedäkään, mitä on tulossa. Normaalisti tarinassa vasta seikkailuun kutsun jälkeen on sankarin aika tavata mentori, mutta Lutra Lutrán tarinassa mentori on ollut olemassa siitä saakka kun saukko jäi orvoksi. Näin ollen Lokkilisko ei ole Lutra Lutralle vain mentori, vaan myös perheenjäsen ja isähahmo.

Ensimmäinen rajapyykki katsotaan yleensä jonkin pienen vaikeuden ylittämiseksi, josta voi päätellä, että sankarilla on edellytykset päästä seikkailussa eteenpäin. Lutra Lutralle ensimmäinen rajapyykki on kohtaaminen, jossa se ylittää sen rajan, jonka yli ei ole ennen mennyt. Se poistuu kotijärvensä rajojen ulkopuolelle, ottaa vastaan tuntemattoman. Välittömästi mukaan tarttuu myös muodonmuuttaja-vihollinen, joka tulee tuomaan ongelmia koko matkan ajan. Lutra Lutra on tässä vaiheessa vielä pelokas, ei lainkaan sankarimainen hahmo. Se on hyvin inhimillinen, ja mielestäni melko onnistunut kuvaus, sillä kyseessä on saukon poikanen, eli lapsi itsekkin. Seikkailu ei ole sille ensisijainen asia elämässä, vaan tärkeämpää on turvallisuus ja koti.

Kun Lutra Lutra on ohittanut näkymättömän rajan, sen matkalla alkaa uusi osuus, jonka aikana se kohtaa erilaisia esteitä. Esteistä voi olla monenlaisia variaatioita, kuten vihollisia, liittolaisia tai ongelmia. (Vogler 1996, 157.) Lutra Lutra kohtaa pelottavia hetkiä autotiellä ja pelastaa nokkosen, josta tulee osa sen joukkoa. Tällaiset kohtaamiset ovat tärkeitä sankarihahmon matkalla, sillä ne ovat omiaan kasvattamaan hahmoa ja tekemään siitä rohkeamman. Lukijan on koettava, että hahmo kehittyy. Lutra Lutrán kehitys konkretisoituu vasta merelle pääsyn jälkeen, kun se lähtee johtamaan joukkoa Lokkiliskon ollessa liian murheissaan merensä katoamisesta. Nokkosen pelastaminen on silti osoitus siitä, että Lutra Lutra kykenee muuhunkin kuin Lokkiliskon perässä kulkemiseen. Nokkosen pelastaessaan se luottaa vaistoihinsa ja näyttää, että sillä on sittenkin rohkeutta.

Esteitä matkalla silti tulee vastaan ennen merelle pääsyäkin. Seurue kohtaa

kaatopaikan, joka on jälleen yksi merkki siitä, että jotain pahempaa on tiedossa. Ihmisten aiheuttama pahuus alkaa tässä vaiheessa konkretisoitua. Kaatopaikalta seurue saa myös uuden jäsenen, hulluuden rajamailla seikkailevan rotan, jonka mukaanliittymisen jälkeen tunnelma tuntuu rentoutuvan. Lokkilisko kertoo Lutra Lutralle nuoruudestaan ja ihmisistä, jotka ovat auttaneet sitä. Lutra Lutra pohtii, miksi osa ihmisistä on avuliaita ja osa täysin päinvastoin.

Seuraava etappi on oikeastaan vasta merelle pääsy ja pettymys siitä, ettei se olekaan mitä on luultu. Tämä on toinen rajapyykki, ja ongelman on oltava suurempi kuin ensimmäisellä rajapyykillä. Lutra Lutran tarinassa se todella on sitä, sillä tämän oli tarkoitus olla sellainen paikka, jossa olisi hyvä asua. Tässä vaiheessa Lutra Lutra ymmärtää sen, ettei sillä enää ole paikkaa missä asua, sillä se ei voi palata kotiinsa, eikä se voi kuvitella asuvansa merellä, joka on niin tuhattu ja saastainen. Lutra Lutran on löydettävä uusi tie, jota seurata. Tämä toinen rajapyykki on tavallaan kuin alkusoittoa seuraavalle etapille, jonka tulee sisältää seikkailun suurin “piikki” (Vogler 1996, 167).

Seikkailun suurin antiklimaksi on suurimman ja vaikeimman esteen kohtaaminen, joka tässä tapauksessa on Bufon paljastuminen huijariksi. Seurue on koditon ja johdettu harhaan, eikä ole mitään takeita siitä, että heillä enää koskaan tulisi olemaan minkäänlaista paikkaa missä elää. Seurueen jäsenet alkavat pikku hiljaa tahoillaan luovuttaa – Lokkilisko on jo meren aiheuttamasta pettymyksestä niin surkeana, että sen voimat ovat täysin kadonneet, ja rottienkin usko alkaa loppua.

Jos joku hahmoista tarinassa kävisi lähellä kuolemaa, täytyisi sen tapahtua tässä vaiheessa. Tarinan tässä vaiheessa on myös tapettava sankari – vaikkakin kuvainnollisesti. Sankari täytyy tappaa, jotta se voi syntyä uudestaan (Vogler 1996, 181). Vaikka Vogler ehkä kirjoittaakin ihan oikeasta kuolemasta ja uudelleensyntymisestä, Lutra Lutran uudelleensyntymisessä on kysymys siitä, että se tajuaa tässä vaiheessa ottaa ohjat käsiinsä ja johdattaa joukkonsa pois pahalta suolta, vaikka mikä olisi. Se ei voi enää piiloutua pesäkoloon tai Lokkiliskon nokan taakse, sillä nyt sen on puolestaan suojeltava Lokkiliskoa ja muita ystäviään. Vanha Lutra Lutra on poissa, se ei enää ole poikanen ja naiivi, vaan nyt sillä on rohkeutta yrittää

yksin – vaikka se varsinaisesti ei yksin olekaan.

Lutra Lutran rohkeus käy ilmi paitsi siitä, että se johtaa ystäviään pois suolta, myös siitä, että se on ottanut opikseen. Kun he kohtaavat ketun, Lutra Lutra ei enää kuvittelekaan heti, että kyseessä on ystävä, vaan kyseenalaistaa sen auttamisen halun ja muistaa myös neuvon, jonka se sai Lokkiliskolta matkan alussa: se antaa ketun johdattaa itseään, mutta pysyttelee silti valppaana, jos kyseessä onkin uusi huijaus.

Tällä välin voisi pohtia, mitä tapahtuu Bufolle, joka tuntuu kadonneen tarinasta kokonaan. Se karkotettiin, mutta sille itselleen tällä ei ole mitään merkitystä, sillä se saavutti haluamansa, se pääsi suolle. Bufo oli ehkä ilkeä ja itsekäs, mutta lopulta se halusi vain vanhoilla päivillään päästä paikkaan, jossa kaikki sen toverit ovat. Lammellahan Bufo oli tylsistynyt ja yksinäinen. Vihollisen ei siis aina tarvitse olla läpeensä paha, aina se ei edes itse kuvittele olevansa paha (Vogler 1996, 191). Bufo ei silti ole hahmona hyväkään, sillä luonteeltaan se on ilkeä ja ajaa vain omaa etuaan. Bufo on silti turha tuoda tarinaan takaisin katuvaaisena ja anteeksipyytelevänä, sillä sitä ei kiinnosta, mitä muulle seurueelle tapahtuu. Usein tarinoissa viholliset muuttuvat hyviksi, kun ne ymmärtävät oman pahuutensa syyt, mutta Bufo ei ole tällainen vihollinen.

Lutra Lutran rohkeus kuitenkin palkitaan, kun selviää, ettei kettu yritäkään huijata sitä. Nyt Lutra Lutralle tarjotaan uutta paikkaa asua, ja uusi paikka vaikuttaa juuri siltä, mitä seurue on koko ajan etsinytkin. Palkitsemisen jälkeen Voglerin mallissa olisi vuorossa kotiinpaluu, mutta Lutra Lutralle tämä ei tule kysymykseen. Kotiin palataan abstraktisti siten, että järvi muistuttaa kotijärveä, ja tämä virke toistetaan tekstissä sekä alussa että lopussa: “Järven vesi on niin kirkasta, että syvimmästäkin kohdasta näkyy aina pohjaan saakka.” Tämä tarkoituksellinen toisto kertoo sen, että nyt Lutra Lutra todellakin oli kotona, vaikka konkreettisesti sen koti olikin vaihtanut paikkaa. Lutra Lutran tarina päättyy tähän, joten Voglerin mallin kohdat 10-12 jäävät tarinassamme käsittelemättä.

3.2.2 Hyvän tarinan hahmot

Kerronnallisesti erinomaisessa tarinassa on oltava myös erinomaisia ja keskenään erilaisia hahmoja, joilla kaikilla on oma motiivinsa tekemisiinsä. Lutra Lutran kertomuksesta voidaan tunnistaa seuraavat hahmot: sankari (Lutra Lutra), mentori (Lokkilisko), muodonmuuttaja (Bufo) sekä rajanvartija (kettu, ja osittain myös molemmat rotat). Tarinan henkilöhahmojen motiivit ovat usein ristiriidassa keskenään, kuten esimerkiksi sankarin ja muodonmuuttajan keskinäiset motiivit (Vogler 1996, 77-78).

Selkeitä, alleviivaavia hahmoja tarinassa ovat nimenomaan tarinan sankari ja mentori, nuori poika ja tämän isähahmo. Bufon muodonmuuttajan rooli ei ole yhtä selkeä, vaikka lukijalle alusta asti onkin selkeää, että sen tarkoitusperät ovat pahoja. Muodonmuuttajasta voi käyttää myös nimitystä vihollinen. Nimitys muodonmuuttaja on silti kuvaavampi kuin vihollinen, sillä kaikissa tarinoissa muodonmuuttaja ei aina itsekään tiedä olevansa vihollinen. Tärkeimmät piirteet muodonmuuttaja-hahmolla ovat häilyväisyys ja muuttuvaisuus (Vogler 1996, 74). Bufon kohdalla pahuus on alusta saakka lukijalle ilmiselvää, mutta sankarin, eli Lutra Lutran, kannalta ei sittenkään. Bufo esiintyy auttavaisena päästäkseen omaan tavoitteeseensa.

Rajanvartijan rooli Lutra Lutran tarinassa on häilyvämpi ja vaikeampi kuin muiden hahmojen. Perinteisesti rajanvartija on hahmo, joka yrittää estää pääsyn seuraavalle etapille. Sankarilla on oltava matkassaan vaikeuksia, ja rajanvartijat ovat juuri niitä, jotka ovat vastuussa vaikeuksista. Rajanvartijan kohdalla on kyse kuitenkin voitettavista vaikeuksista, sillä matkanhan tulee edelleen jatkua. (Vogler 1996, 63-64.) Rajanvartijat ovat testejä sankaria varten, jotka sen tulee voittaa. Voittamisessa ei silti välttämättä tarvitse olla kyse varsinaisesti päihittämisestä, vaan Lutra Lutran tapauksessa rajanvartijoina toimivien rottien tapaan voivat vaikka liittyä matkaan. Rotat eivät Lutra Lutran tarinassa tarjonneet suurta estettä matkan jatkumiselle, joten rajojen, esteiden, ylittäminen oli seurueelle ehkä liiankin helppoa.

Rottien mukanaololla on silti myös muita tarkoituksia. Ne tarjoavat mukaan huumoria, sillä Lutra Lutran ja Lokkiliskon reissu on melko vakavaa laatua. Rottien keskinäisellä suhteella ei ole mitään tekemistä varsinaisen matkan kanssa, mutta se

on silti merkki siitä, että matkalla seurueen jäsenistä tulee keskenään ystäviä, ne tukeutuvat toisiinsa vaikeissa paikoissa, ja rottien kohdalla asettelu on klassinen – ensin ne eivät voi sietää toisiaan, mutta lopulta, pahan paikan tullen, niistä tulee läheisiä. Lutra Lutran tarinassa on kuitenkin kysymys myös ystävydestä ja siitä, kuinka ystävien olemassaolo on joissain tilanteissa tärkeämpää kuin voittaminen tai onnistuminen.

Hyvän tarinan hahmot ovat loppupeleissä heijastuksia sankarihahmosta. Turhaa hahmoa ei ole, vaan kaikilla täytyy olla paikkansa. Kirjoittajan tärkein tehtävä on selvittää, mikä kunkin hahmon funktio tarinassa on (Vogler 1996, 33). Tärkeää ei siis ole vain keksiä mahdollisimman paljon hauskoja hahmoja, vaan on todella mietittävä, mitä annettavaa kullakin hahmolla tarinan kannalta on.

Lutra Lutran tarinaa lukiessa tulee ehkä mieleen, että jotkut hahmoista jäävät melko pintapuolisiksi ja myös hieman turhiksi. Esimerkkinä nokkonen, joka ei tunnu tekevän tarinassa paljoakaan. Tässä vaiheessa on muistettava, että tarinasta on tällä hetkellä olemassa vain puolet, sillä kuvitus puuttuu vielä. Kirjoittajana olen tarkkaan miettinyt, mitä kaikkea haluan hahmoista kertoa, sillä jos kaikki on kerrottu tekstissä, on kuvitus enää ikään kuin tukena sille, mitä luetaan. Tässä projektissa on kuitenkin yhtä suuri painoarvo sekä tekstillä että kuvituksella. Nokkosen on tarkoitus olla trubaduurimainen laulava hahmo, mutta tämän on tarkoitus tulla ilmi nimenomaan kuvituksen kautta. Tästä syystä olen tarkoituksella jättänyt nokkoshahmon avoimeksi ja pintapuoliseksi. Sama tilanne on Bufon ”katoamisessa”. Ideana on toteuttaa kuvitus niin, että viimeinen aukeama olisi eräänlainen kollaasi siitä, mitä paratiisissa – sekä Lutra Lutran että Bufon – tapahtuu. Bufo olisi näin ollen omassa paratiisissaan ja Lutra Lutra omassaan.

Olen kokenut erityisesti hahmojen luomisessa tärkeäksi sen, etten alleviivaa tai korosta niitä liikaa. On tietysti oltava hyviä hahmoja, jotka kiinnostavat lukijaa ilman tekstiä, sillä minun osuuteni projektista on juuri teksti, mutta koen erittäin tärkeäksi sen, että vaikka itse projekti minun osaltani onkin valmis, niin hahmot eivät ole. Ne ovat keskeneräisiä, koska niillä ei vielä ole ulkomuotoa. Kirjamme ei ole kuvakirja, mutta koska kuvituksella on niin iso merkitys, on hahmojen luonteenpiirteistä ja

tarkoituksista osa nähtävissä vasta sitten, kun kuvitus on valmis. Ensimmäinen esimerkki tästä oli nokkonen, ja toiseksi haluaisin nostaa molemmat rotat, joiden on tarkoitus muistuttaa ulkomuodoltaan italialaisia vanhan ajan mafiosoja. Ne vuorautuvat kultaan (tai rottien tapauksessa kaatopaikkakultaan – siihen mitä nyt sattuu löytymään) ja kuvittelevat omistavansa koko maailman. Tämä käy jo osittain ilmi niiden käyttäytymisestä, mutta lopullisen merkityksen tämä hahmoille luotu tausta saa vasta sitten, kun ne asetetaan lukijan silmien eteen.

Halusin luoda loppuun hahmon, joka ohjaisi seurueen perille, ja kettu oli eläinkunnan jäsenistä ensimmäinen vaihtoehto. Mietin millaisen hahmon ketusta tekisin, aluksi sen piti olla hieman ilkeä, kuin Bufo, mutta lopulta ketusta tuli herraskainen ja hyvätapainen, ja se antaa myös ymmärtää, että kettujen luonne on tällainen. Mielestäni kertomus kaipasi rauhallista ja tasapainoista hahmoa, joka ei kuitenkaan herättäisi heti suurinta luottamuksen tunnetta. Kettuhan käsitetään perinteisesti viekkaaksi ja nokkelaksi, joka huijaa ja ylittää aidan siitä, missä rima on matalin. Tämä kettu on kuitenkin arvokas ja omanarvontuntoinen, ylpeä kettu, jota kenties arvostetaan muiden eläinten keskuudessa ikään kuin jonkinlaista johtajaa. Miellän ketun itse unimaiseksi hahmoksi, jollaisia esiintyy joissakin elokuvissa. Hahmot ovat ikään kuin tiennäyttäjiä, ja kun etsitty tie löytyy, hahmo katoaa. Katsoja jää pohtimaan, oliko kysymyksessä todellinen hahmo vai ei. Kettu on tässä tapauksessa todellinen hahmo, mutta sen ilmestyminen perustuu tähän klassiseen tiennäyttäjähahmoon.

4 PROJEKTIN TAVOITTEET JA HAASTEET

4.1 Hyvä tarina – myös muille

Suurin tavoitteeni opinnäytetyössäni oli tietysti kirjoittaa sujuva ja mukaansatempaava tarina, jossa pääsisin myös toteuttamaan itseäni eli olemaan luova. Puitteet olivat olemassa – kun sai itse päättää sisällöstä kaiken, eikä ollut toimeksiantajaa hengittämässä niskaan, mikä vain oli mahdollista.

Suurin tavoitteeni oli myös suurin haasteeni. Kuinka kirjoittaa tarina, jossa on hyviä hahmoja, kiinnostava juoni ja hyvä loppuratkaisu? Oman riman asettaminen ei ollut helppoa, eikä sen paikka ollut selvä vielä loppumetreilläkään. Mihin minä itse olisin tyytyväinen, saati sitten työparini tai arvostelijani?

Päätin lopulta luottaa intuitioon ja omaan osaamiseeni. Kaikkein painavin sana oli työparillani, jonka positiivinen palaute heti alusta alkaen sai minut uskomaan siihen, että onnistun hyvin. Olen kirjoittajana verrattain kokenut, mutta varsinaista kaunokirjallista tekstiä en ole tosissani kirjoittanut koskaan. Jo alkuvaiheessa muistelin kaikkea oppimaani uutiskirjoittamisesta – ja yritin unohtaa sen. Tällä kertaa en ollut raportoimassa kaikkein tärkeintä nopealla ja suoraviivaisella tekstillä, vaan tarkoitus olikin kirjoittaa koukeroista ja rikasta tekstiä mielikuvitusta käyttäen.

Käyttämällä hyväksi teoriaoppeja tarinankerronnasta, sen rakenteesta ja henkilöhahmoista, oli helpompi kirjoittaa sellaista tekstiä, joka aukenisi myös muille kuin itselleni. Itselleenhan voi kirjoittaa vaikka kuinka paljon, omalle tekstille ja virheille tulee helposti sokeaksi ja anteeksiantavaksi, eli omaa tekstiään lukee aina subjektiivisesti, mutta tärkeä lähtökohta oli silti se, että teksti olisi mielekästä myös sellaiselle lukijalle, joka ei liity koko projektiin millään tavalla. Tästä syystä mukana oli oltava ulkopuolisia lukijoita, joilla tarinaa testataan.

Ulkopuolisten lukijoiden avulla oli myös helppo opetella ottamaan vastaan palautetta, jonka olen kokenut usein hankalaksi. Koen palautteen kritiikkinä, ja nimenomaan negatiivisena kritiikkinä. Tavoitteenahan oli kuitenkin toimia kuten

ammattilainen, ja vaikka meillä ei kustannustoimittajaa kritisoidussa ollutkaan, oli tärkeää, että sain tekeleestäni myös objektiivista palautetta. Palautteen avulla osasin tarttua ongelmakohtiin ja parantaa niitä ja jättää rauhaan sellaiset kohdat, jotka ovat jo valmiiksi toimivia.

4.2 Haaveet kustantamisesta

Haaveissa oli, että saisimme kirjamme myös kustannettua oikeaksi, painetuksi teokseksi. Päätimme olla aktiivisia ja etsiä itse kustantajan ja selvittelimme pitkään eri kustannustalojen tapoja, miten käsikirjoitukset kuului lähettää ja kuinka valmis itse teoksen tulisi siinä vaiheessa olla, kun sitä lähettää kustantamoon.

Miten kustantajaa sitten etsitään? Nykypäivänähän se on helppoa, kun kirjoittaa internetin hakukoneeseen hakusanoiksi lastenkirja ja kustantaja, niin kustantamoja löytyy useita. Tarjontaa oli jopa liikaa, ja yhteyden ottamisen kynnyks kasvoi, kun alkoi lukea eri kustantamoiden ohjeita käsikirjoitusten lähettämiseen. Joillekin täytyisi lähettää käsikirjoitus postitse, toisille sähköisesti. Joissain pitäisi olla valmiina lähes kaikki, toisiin riittäisi melkein pelkkä synopsis. Käsikirjoituksen tarjoamisessa on lopulta kyse itsensä markkinoinnista, joten ensimmäinen yhteydenotto ja työnäyte ovat tärkeitä (Kirjasuora 2002).

Haaveet kirjan kustantamisesta haudattiin lopulta molempien tekijöiden toimesta kun alkoi käydä selväksi, ettei käyttämällämme ajalla ja vaivannäöllä tulisi ikinä löytämään kustantajaa. Toisin sanoen aikaa tai vaivaa kustantajan etsimiseen ei käytetty käytännössä lainkaan. Koimme kustantajan hankkimisen haasteeksi, ja tässä haasteessa epäonnistuiimme.

Koin epäonnistuneeni tässä osa-alueessa, koska onhan kirjan kirjoittamisessa aina taustalla se, että sen toivoo saavansa kustannetuksi. Yritin kuitenkin suhtautua asiaan niin, että minun on kirjoitettava tarinani tietyssä ajassa koska kyseessä kuitenkin on opinnäytetyö. Mikään ei estä minua ja työpariani etsimään kustantajaa sitten, kun koko teos on lopulta valmis.

5 PROJEKTIN TOTEUTTAMINEN

5.1 Varsinainen kirjoitusprosessi

Koska aiheen rajausta ei tarvinnut kauaa miettiä, suunnittelu käynnistyi helposti. Ideoita oli aluksi useita, mutta teema pyöri silti koko ajan luonnonsuojelussa. Suunnittelimme tässä vaiheessa Kettusen kanssa tiukasti yhdessä, jotta molemmilla olisi selkeä kuva siitä, mitä oltiin tekemässä. Tarinan suunnittelu oli minullekin helpompaa, kun kuvittaja oli mukana. Ensimmäiset luonnostelmat Lutra Lutrasta olivatkin kuvia, joiden kautta alkoi syntyä itse hahmo. Kuin itsestään syntyi tarina, jonka pääjuoni on päähenkilön, poikasen, kasvutarina. Toiseksi keskeiseksi hahmoksi kehittyi mentori-hahmo.

Koska olimme tässä vaiheessa päättäneet luopua kustantajan etsimisestä, tarinan luonnonsuojeluteeman ei enää tarvinnut olla yhtä alleviivaava tai opettava. Halusimme silti pitää teeman, koska se on mielestämme hyvä ja tärkeä, ja eläinhahmojen kautta kertominenkin oli mielekästä ja hauskaa. Hahmojen kohtaamat tilanteet, kuten roskaaminen, rakentaminen ja elintilan väheneminen ovat asioita, joita meille tulee eteen päivittäin, näinpä pystyin käyttämään omaa tietotaitoani hyödyksi, kun mietin, mistä kirjoitan. Tiedon oikeellisuus oli tietysti edelleen yhtä tärkeää.

Tarinan varsinaisen juonen kirjoittaminen oli helppoa. Yritin koko ajan pitää mielessä ratkaisevaa kysymystä, eli mitä päähenkilömme haluaa? Vastaus kysymykseen oli koko ajan olemassa, eli päähenkilömme haluaa elää onnellisesti rauhallisessa ympäristössä. Lutra Lutrasta ja kumppaneiden matka Keski-Suomesta meren rannalle ja siitä edelleen paratiisijärvelle oli nopeasti kehitelty, ja varsinainen työ tuntui alkavan vasta sen jälkeen, kun juoni oli pääpiirteiltään valmis: nyt piti miettiä, mitä matkalla täytyi tapahtua, että tarina ei olisi sisällöltään vain suora viiva.

Oli siis keksittävä matkalle ongelmia, uusia hahmoja, sekä vihollisia että kumppaneita. Käsikirjoitusvaiheessa puuttumaan jäi tarinan roisto, eli rupikonna Bufo. Matkassa oli kysymys ainoastaan Lutra Lutrasta ja Lokkiliskon taivalluksesta,

eikä matkalla juuri ollut ongelmia. Ainoa suuri este oli lopulta se, ettei meri enää ollutkaan sellainen kuin sen piti olla, eli paratiisi puuttui.

Suurimmaksi ongelmaksi varsinaisen tekstin kirjoittamisessa muodostuikin juuri tämä, ongelmien keksiminen. Matka tuntui liian helpolta, jos sillä ei ollut mitään esteitä. Niinpä syntyi Bufo, jonka tein nimenomaan hankaloittamaan matkaa kaikin tavoin. Se oli luonteeltaan ilkeä, ja kuvittelin, että ongelma olisi tällä ratkaistu. Näin ei kuitenkaan ollut, sillä Bufon tekemisille ja ilkeydelle täytyi keksiä jokin motiivi. Sitä ei voinut vain sijoittaa tarinaan hankaloittamaan sankarin ja muiden matkalaisten elämää, vaan siihen täytyi yhtä lailla syventyä ja tutustua.

Koko tekstin ja tarinan syventäminen vei ehkä eniten aikaa koko kirjoitusprosessissa. Oli saatava tarinasta moniulotteinen. Kyseessä oli lastenkirja, joten mitään piilomerkityksiä ei tarvinnut miettiä vaan teksti sai olla suoraa, helppoa ja mutkatonta, mutta pidin silti koko ajan mielessä sen, että yhtä lailla lapset ovat lukijoita ja kriitikoita, eikä heitä sovi aliarvioida. Jos tarinassa todella olisi kysymys siitä, että Lutra Lutra ja kumppanit vain matkaavat kohti merta ja lopulta toisenlaista paratiisia, olisi tarina auttamatta tylsä. Oli siis keksittävä vielä lisää.

Halusin, että osa tästä ”lisästä”, tulisi myös kielenkäytön, ei pelkästään erilaisten hahmojen tai tapahtumien kautta. Vaikeimmaksi osoittautui repliikkien kirjoittaminen. Jokainen kirjoittamani repliikki tuntui teennäiseltä ja turhalta. Repliikkejä ei varsinaisessa tarinassa paljoa näin ollen olekaan, vaan suurimman osan kerronnasta hoitaa kertoja. En halunnut, että tekstistä tulee liian runomaista, kuten se alkuvaiheessa tuntui yksittäisten lauseiden kohdalla olevan, joten hylkäsin pian esimerkiksi Tiitiäisen satupuun, jota ensin lueskelin, että saisin poimittua sieltä tunnelmia, sanoja tai mitä tahansa inspiroivaa. Koin alusta saakka, että muiden lastenkirjojen lukemisesta on minulle enemmän haittaa kuin hyötyä. Joko hahmot tuntuivat vain yksinkertaisesti typeriltä tai sitten pidin jostain niin paljon, että halusin kopioida sen sellaisenaan. Halusin, että kirjoitan juuri sitä mitä minulla on mielessäni, joten luovuin näistä niinkutsutuista viitekehyksistä ja keskityin siihen, mitä jo valmiiksi kirjoittamisesta tiesin.

5.2 Aikataulussa pysyminen

Tiesin alusta saakka, ettei aikataulussa pysyminen tulisi olemaan helppoa tai itsestäänselvää, eikä niin ollutkaan. Kuvitelmat siitä, että keväällä 2010 aloitettu projekti tulisi olemaan valmis saman vuoden joulukuussa, karisivat pian. Koska mitään ennalta asetettua deadlinea ei silti ollut, loppuvuodesta 2010 täytyi vain aloittaa uusi päivämäärä, johon tähdätä.

Tapa, jolla kirjaa teimme muuttui myös. Enää emme tehneetkään tekstiä ja kuvitusta rinnakkain, vaan päätimme toimia niin, että kuvitus alkaisi muodostua vasta sitten, kun itse tarina olisi valmis. Olen sitä mieltä, että minä sain tässä paljon vapaammat kädet, vaikken niitä sidotuiksi missään vaiheessa kokenutkaan, mutta tässä vaiheessa ei ollut enää niin tärkeää, esittelinkö jokaisen tekemäni muutoksen työparilleni, kunhan pidin hänet ajan tasalla siitä, mitä tarinassa kulloinkin tapahtui.

Edellämainituista syistä tarina valmistui lopulta keväällä 2011, eli vuoden päästä siitä, kun se oli saatettu alulle. En koe aikataulun näinkin suurta venymistä epäonnistumiseksi, sillä projektista kuitenkin tuli valmis, ja tähän oli loppujen lopuksi ainoa päämäärä.

6 PROJEKTIN ARVIOINTI JA PÄÄTTÄMINEN

6.1 Arviointi projektin vaiheista ja resurssien hallinnasta

Projektin kulku oli loppujen lopuksi aika pitkälti sitä, mitä olin odottanutkin. Suunnitteluvaihe ja alkuinnostus saivat kaiken tuntumaan mahdolliselta, ja kun huomattiin, ettei kaikki olekaan niin yksinkertaista, innostus laantuisi ja aikataulu venyisi.

En silti koe, että olisin missään vaiheessa epäroinyt projektin valmiiksi saamista. Tiesin, että se tulee valmistumaan kiireessä, oli aikaa kuinka paljon tahansa, mutta tiedän millainen itse olen kun on ”pakko” kirjoittaa, ja toimin juuri niin. Voisin todeta, että jos aikaa olisi enemmän, olisin varmasti kirjoittanut hahmoista vielä syvällisempiä ja tarinasta pidemmän, mutta epäilen sitä vahvasti.

Kappaleessa 2.2 luetteloin projektin valmistumiseen vaikuttavia riskejä, joita olivat ajanhallinta ja onnistunut yhteistyö. Voisin todeta, että riskiarvioinnistani puolet piti paikkansa, sillä ajanhallinnan arviointi piti aika lailla paikkansa, ja yhteistyön onnistuminen taas ylitti kaikki odotukset.

6.2 Onnistumiset

Olen tyytyväinen siihen, mitä olen kirjoittanut. Olen onnistunut omasta mielestäni kirjoittamaan tarinan, jossa toteutuu suuri osa niistä rakenteellisista seikoista, joista esimerkiksi Christopher Vogler puhuu. Pystyin rakentamaan hahmoja, jotka eivät ole kaikki samanlaisia mutta joiden yhteisessä matkassa on jotain järkeä. Tarina on viimeisen vuoden aikana elänyt mielessäni vahvasti, ja jokainen hahmo tuntuu minusta erilaiselta, kuin mitä satunnainen lukija ajattelee. Totta kai, olenhan minä luonut nämä hahmot, joten minulle niillä on olemassa myös taustat, vaikka ne eivät tarinassa ilmi tulekaan. Luomieni hahmojeni analysointi on ollut minulle yllättävän helppoa, ja minulle se tarkoittaa sitä, että olen perehtynyt niihin riittävästi. Olen miettinyt sitä, miksi haluan juuri näiden hahmojen olevan mukana ja mitä haluan niistä kirjoittaa.

Yksi suurimmista onnistumisista on koko projektissa ollut lähes saumaton yhteistyö työparini Reetta Kettusen kanssa. Vaikka kyseessä on kaksi erillistä opinnäytetyötä, projekti on silti yhteinen, enkä missään vaiheessa olisi halunnut suunnitella kaikkea yksin, enkä joutunutkaan. Se, että yhteistyömme sujui niin hyvin edesauttoi sitä, että kritiikin vastaanottaminen ei tuntunut minusta niin vaikealta kuin yleensä. Minun oli paljon helpompi ymmärtää, että kritiikkiä ei ole tarkoitettu negatiiviseksi vaan nimenomaan rakentavaksi palautteeksi, jotta voisin kehittyä ja kehittää tarinaa parempaan suuntaan.

6.3 Epäonnistumiset

Ajankäyttö on ollut yksi niistä resursseista, joita toivoisin hallinneeni paremmin. Kappaleessa 5.2 sanoin, etten pidä aikataulun venymistä epäonnistumisena, ja tämä pitää paikkansa. Kuitenkin, kunnollisella suunnittelulla ja paremmalla itsekurilla, yksinkertaistettuna siis sillä, että päättäisi minä päivinä kirjoittaa ja pitäisi siitä kiinni, olisi tämä projekti ehkä valmistunut aikaisemmin. Sen ei tarvinnut valmistua yhtään tämän aikaisemmin, mutta kenties joitain osa-alueita olisi ehtinyt kehittää eri tavalla.

Osa hahmoista vaatisi enemmän sisältöä myös tekstin osalta, vaikka kuvitus tuokin tullessaan paljon lisää niihinkin. Hahmoni ovat kaikki toimivia, mutta osan voisi sanoa hieman ontuvan. Ne ovat mukana vain vähän aikaa, eikä niihin pääse tarttumaan kunnolla.

Suurin epäonnistuminen on silti kustantajan puuttuminen. Sen suhteen mikään ei silti ole liian myöhäistä, mutta varsinkin se, että oma panostus koko asiaan oli niin pieni, tekee tästä osa-alueesta vähiten onnistuneen. Olisi eri asia sanoa yrittäneensä, mutta en voi tosiasiallisesti edes sanoa niin. Yrittäminen jäi haaveilun tasolle, eikä siitä sovi syyttää ketään muuta kuin itseä.

7 PROJEKTIN TULEVAISUUS

Seuraava askel kirjalla on sen kuvittaminen, joka tulee olemaan Reetta Kettusen opinnäytetyö. Minulla tulee olemaan osani kuvituksen suunnittelemisessa, mutta niin kuin minäkin olen saanut suunnitella ja tehdä tekstin lähes kuten haluan, aion antaa kuvittajallekin vapaat kädet sen suhteen, mitä ja miten hän haluaa työnsä tehdä. Tekstin ja kuvituksen tulee kulkea käsi kädessä, eli kumpikaan ei ole toista arvokkaampi, ja molemmat tukevat toisiaan.

Tulevaisuuden kannalta haluan pitää mielessä sen, että tekemiseni ei rajoitu pelkästään opinnäytetyöhön, vaan voin jatkaa kirjani kirjoittamista ja kustantajille tyrkyttämistä niin kauan kuin itse haluan. En osaa sanoa kuinka aktiivisesti olen kiinnostunut projektiamme jatkamaan sen jälkeen, kun suurin työ on tehty ja ollaan taas siinä tilanteessa, ettei ole minkäänlaista deadlinea. Voi olla, että koko kirja unohtuu. Tässä vaiheessa on vaikea sanoa, kun puolet kirjasta on vielä tekemättä, mutta tällä hetkellä odotan sitä, että kuvitus tulee valmiiksi ja pystymme pistämään kustannusprosessin eteenpäin. Kyseessä on täysin uusi asia minulle, joten luultavasti haluan ainakin kokeilla, mihin pystymme.

Se, kuinka paljon itse teksti tulee muokkautumaan sen jälkeen, kun se on opinnäytetyön sijaan ”pelkkä tarina”, jää nähtäväksi. Tarinassa on puutteita, ja kenties isommalla panostuksella siitä saisi vielä entistä paremman. Täydellistä siitä ei koskaan tule, eikä se ole missään vaiheessa ollut tavoitteenakaan. Näen itse tarinani jonkinlaisena palapelinä, jonka rakentaminen ei varsinaisesti lopu koskaan. Siihen on aina mahdollista lisätä uusia palasia.

Tulevaisuuden suunnittelussa on otettava tietysti huomioon myös ulkopuoliset tekijät. Ei ole vain meidän panostuksestamme kiinni, saammeko kirjaa koskaan kustannettua. Kustantamot, kuten koko maailma, elää edelleen jonkinlaisen taloudellisen taantumän alaisuudessa, joten taloudellisessa mielessä nimettöminä tekijöinä pyrkimyksemme saattaa kaatua jo siihen. Kirjojen kustantaminen on kuitenkin ensisijaisesti bisnestä, vaikka se kirjoittajalla itselleen olisikin elämäntyö tai suuri unelma.

Toisaalta tämä sama seikka saattaa kääntyä myös hyödyksi, sillä isot kustannustalot eivät ole enää ainoa vaihtoehto. Suomessakin on jo paljon pienempiä kustantamoita, joista moni on jopa keskittynyt lastenkirjallisuuteen. Yhtenä ideana on myös ollut tarjota kirjaa jollekin luonnonsuojelujärjestölle – onhan teema vahvasti olemassa. Omakustanteena julkaisukaan ei ole nykyään vaikeaa, vaikkakin se on kalliimpaa.

Niin tai näin, tämän kirjan tärkein tavoite oli kustannussuunnitelmista huolimatta saada teos valmiiksi, itselleen luettavaksi. Puolet tästä tavoitteesta on saavutettu, koska teksti on valmis, eikä siitä ole epäilystäkään, etteikö toinen osa valmistuisi myös. Loppujen lopuksi se, mitä tapahtuu kun molemmat osat ovat todella valmiita, on jo aivan toinen tarina.

LÄHTEET

Alber, J. 2010. Mahdottomat tarinamaailmat – ja mitä niillä voi tehdä. Teoksessa M. Hatavara, M. Lehtimäki, P. Tammi (toim.) Luonnolliset ja luonnottomat kertomukset. Helsinki: Hakapaino, 44-46.

Heikkilä-Haluttunen, P. 2003. 1940- ja 1950-luvun klassikot. Teoksessa L. Huhtala, K. Grün, I. Loivamaa, M. Laukka (toim.) Pieni suuri maailma. Suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden historia. Hämeenlinna: Karisto, 170.

Ihonen, M. 2003. Suomalainen lastenkirjallisuus 1800-luvulla. Teoksessa L. Huhtala, K. Grün, I. Loivamaa, M. Laukka (toim.) Pieni suuri maailma. Suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden historia. Hämeenlinna: Karisto, 12-15.

*Kirjasuora 2002. Viitattu 28.4.2011.
<http://www.kirjasuora.fi/ipublishhints.html#k%C3%A4sikirjoituksen%20tarjoaminen>*

Launis, M. 2005. Satua ja totta – suomalaisia ja ruotsalaisia lastenkirjakuvituksia. Teoksessa S. Fritze (toim.) Helsingin kaupungin taidemuseon julkaisuja nro 84. Helsinki: Art-Print Oy.

Orlov, J. 2003. Suomenruotsalainen lastenkirjallisuus 1900-luvun alussa. Teoksessa L. Huhtala, K. Grün, I. Loivamaa, M. Laukka (toim.) Pieni suuri maailma. Suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden historia. Hämeenlinna: Karisto, 51-52.

Suojala, M. 2003. Uusi satu. Teoksessa L. Huhtala, K. Grün, I. Loivamaa, M. Laukka (toim.) Pieni suuri maailma. Suomalaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden historia. Hämeenlinna: Karisto, 276-279.

*Urbaani Sanakirja 2010. Viitattu 29.4.2011.
<http://urbanisanakirja.com/word/faabeli/>*

Vogler, C. 1996. The Writer's Journey. Mythic Structure for Storytellers and Screenwriters. Iso-Britannia: The Bath Press.